UDK:341:502/504
Biblid 1451-3188, 11 (2012)
Год XI, бр. 41, стр. 351–364
Изворни научни рад

Доц. др Зоран С. ПАВЛОВИЋ[1]
Проф. др Жељко БЈЕЛАЈАЦ[2]

ЕКОЛОШКО ПРАВО, МЕЂУНАРОДНА РЕГУЛАТИВА И УЛОГА ПРАВОСУЂА

Данас, од квалитета међуљудских односа и адекватног односа човека према природи зависи судбина људске врсте на Земљи.[3]

АПСТРАКТ

Еколошко право као засебна грана права у последњим деценијама доживљава развој који прати значај заштите животне средине. Реч је о посебном људском праву, са одговарајућом заштитом, на националном, комунитарном и међународном нивоу. Правна регулатива подразумева висок степен усклађености и посебну улогу правосудног система, и то са превентивном и репресивном функцијом. Уобличава се еколошко казнено право са специфичним облицима одговорности у казненим поступцима. Ratio legis казненоправне заштите животне средине део је испуњавања одређених међународноправних обавеза државе. О свему томе грађани имају право да буду обавештени, уз могућност да и сами утичу на заштиту животне средине, пријављујући повреде уколико постоје, и да приступе правосуђу, уколико су им та права повређена.

Кључне речи: Животна средина, еколошко казнено право, право на информисаност, усклађеност заштите.

---

[1] Правни факултет за привреду и правосуђе Универзитета Привредна академија, Нови Сад. E-mail: zoran.pav@hotmail.com.

[2] Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду, Универзитет Привредна академија у Новом Саду. E-mail: zdjbjelajac@gmail.com.

[3] Академик Никола К. Пантић, *Записи из геолошке историје*, Београд, 2001, стр. 49. Суштинско питање гласи: „Како одбранити једног човека од другог и како од човека заштитити Земљу да би она, и у будућности, била сигурно станиште генерацијама људи који ће се тек рађати и живети на Земљи" (подвукао Н. Пантић).

I) СВРХА

Заштита животне средине и развој еколошког права као засебне научне дисциплине, апострофира и домаћу и међународну регулативу као и улогу правосуђа у њеној примени, посебно на пољу казненог прогона и превенције у овој области. Право на здраву животну средину, нарочито са аспекта заштите људских права, јесте право на слободу, једнако као што је то и право на живот или право на здравље. Зато је ово право *ius cogens* националног, међународног и наднационалног права, а његова садржина део јавног поретка који се штити без обзира на његово порекло и извор. Могуће еколошке катастрофе које су испред нас своје порекло имају у неодговарајућем и често неконтролисаном односу човека према природи. Тим више је неопходна реакција државе у заштити права на ову, егзистенцијалну слободу. Ниво развијености националне легислативе са комунитарним прописима у Европској унији, чијем чланству стремимо, у области животне средине је, можемо то слободно констатовати, на високом степену усклађености, и без обзира на недостатак подзаконске регулативе, на правосуђу је тренутно највећа одговорност да се започне са применом, али и са указивањем шта је то што еколошке прописе чини у овом тренутку добрим, или мањкавим. Сигурно је да је неопходно веће учешће јавности у одлучивању у питањима која се односе на животну средину, доступност информација које се тичу животне средине и приступ грађана правосуђу у стварима које се тичу животне средине (Архуска конвенција – *Convention on Access to Information, Public Participation in Decision – Making and Access to Justice in Environmental Matters*). Кроз јавност се такође даје и допринос заштити права сваког појединца да живи у животној средини која одговара његовом здрављу и благостању, за добробит садашњих и будућих генерација. У том контексту значајна је и улога *whistleblowera*, који треба да престану да буду анонимни подносиоци пријава, већ грађани који дају информације о угрожавању животне средине тамо где постоји сумња да је извршено кривично дело или прекршај. Колико је тзв. еколошких предмета у раду пред правосудним органима у овом тренутку тешко је рећи, без обзира на то што нова мрежа судова и тужилаштава функционише већ скоро три године. Анализа ефикасности и нивоа казненог прогона еколошких кривичних дела мора бити везана и са тзв. граничним кажњивим радњама, као што је изазивање опште опасности, односно тешко дело против опште сигурности, или одређена кривична дела против здравља људи. Јер, ова дела иако нису одређена као *еколошка* неретко као последицу имају и повреду општег заштитног објекта ове групе кривичних

дела – људско право на здраву животну средину. Казнено еколошко право засновано на општим правилима кривичног права води рачуна о кривици, кажњавању за покушај и саучесништву, са слободом у избору казне, уз поштовање начела законитости и правности. Уз привредне преступе прописана је и одговорност правних лица за ову врсту кривичних дела. Проблем је што се пред јудикатуру још није поставило питање о стварним могућностима националне судске контроле над извршавањем обавеза преузетих по Оквирној конвенцији УН о промени климе. У времену пред нама слично питање биће постављено и у вези са применом европског законодавства. Један од важнијих *novuma* је и нова надлежност нових – прекршајних судова. Управљање отпадом и преступи везани за ову делатност сигурно да су употпунили заштиту прописану Кривичним закоником, али и наметнули додатну обавезу већ постојећим. Координатор свих ових активности у примени сложеног каталога казнених мера за санкционисање повреда законских еколошких одредби јесте државно тужилаштво. Питање је, на које очекујемо одговор, колико је оно кадровски, али и стручно оспособљено да у потпуности приступи испуњавању свог уставног и законског задатка и међународних обавеза у области еколошког права. Надлежности тужилаштва у овој области су велике, као и одговорности. Потписане конвенције, као и регулатива која је пред нама, захтевају додатно образовање, које је у области еколошког права ипак – скромно. Управо се због последица по све грађане услед повреда права човека на здраву животну средину очекује да их процесуира независан и стручан процесни субјект, пред истим таквим независним и самосталним правосуђем.

II) ОСНОВЕ ЕКОЛОШКОГ ПРАВА И ЗАШТИТЕ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Прихватањем чињенице да је еколошко право људско, егзистенцијално право човека и као такво део унутрашњег, националног а не само комунитарног и транснационалног јавног поретка, основ за његову заштиту постављен је у важећем Уставу Републике Србије. Уставноправне формулације о праву грађана на здраву животну средину имају два циља: да се животна средина што ефикасније штити од загађивања и друго, да се створи повољан законодавни миље за отклањање последица постојећих еколошких загађивања, уз услове за заштиту европских принципа и вредности и у области еколошког права (члан 1. Устава РС).

Сам Устав на више места одређује место и улогу еколошког права, као и права, обавезе и одговорности правних и физичких лица, укључујући и управне органе, све усмерено на заштиту и очување животне средине (*екоса*). Разуђена уставна основа за еколошку законодавну регулативу има неколико нивоа, почевши од међународних обавеза Републике Србије па до одређивања надлежности државних органа у спровођењу мера везаних за еколошке стандарде и њихову заштиту. Потврђени међународни уговори (дакле и они везани за еколошко право и заштиту) саставни су део правног поретка Србије и морају бити у складу са Уставом и непосредно се примењују, сагласно одредби члана 16. Устава. Према томе су општеприхваћена правила међународног права такође део актуелне легислативе, независно од тога да ли су сагласна Уставу.

Устав, као што смо нагласили, у више својих чланова прецизира која су то права, обавезе и одговорности субјеката права, везано за заштиту и очување *екоса*. Већина правних аутора у нашој земљи у вези тога погрешно помиње само члан 74. Устава, као једину одредницу посвећену томе. Уставописац здравој животној средини даје основно место у одељку људских права и слобода, управо у контексту одређења *екоса* као егзистенцијалне слободе, одређујући да:

- свако има право на здраву животну средину (члан 74. став 1),
- уводи се одговорност свих за заштиту животне средине (члан 74. став 2), као и
- постоји обавеза свих да чувају и унапређују (побољшавају) животну средину (члан 74. став 3).

Регулисање заштите еколошких вредности и функционисање система без којег је то немогуће обезбедити заснива се на томе да управо држава Србија преко својих органа организује и осигурава одрживи развој, систем заштите и унапређења животне средине, као и заштиту и унапређење биљног и животињског света (члан 97. став 9. Устава). У томе се и састоји обавеза државе да финансира послове – дужности које се односе и на заштиту елемената животне средине, као и функционисање система који су томе намењени (став 15. чл. 97). И доношење просторног плана у надлежности је Републике Србије, који има не само економски, већ и еколошки значај. У члану 190. Устава одређени су права и обавезе јединица локалне самоуправе, и у обављању комуналних делатности, што доприноси заштити животне средине, уз њихову обавезу да се старају о заштити и унапређењу елемената животне средине, укључујући ту посебно заштиту пољопривредног земљишта, као стратешког добра.

Устав Републике Србије се овде није зауставио, већ је у делу посвећеном уређењу власти, поштујући принцип поделе власти, дао посебне одговорности у вези еколошког права Влади и министарствима, свакоме у оквиру њихових надлежности. Део питања од значаја за заштиту животне средине поверен је покрајинској аутономији и локалној самоуправи непосредно. Прописи који испред себе имају префикс еколошки, оквирно могу да се разврстају као превентивни и репресивни, а по свом значењу они су општи (*lex general*), посебни (*lex specialis*) и појединачни (*lex singulum*) прописи. Како одредбе Устава нису искључиво декларативне природе и могу да се непосредно примењују, а у вези Закона о заштити животне средине Републике Србије, ради реализовања обавеза које смо прихватили ратификованим конвенцијама из области еколошког права и оживотворења основа датих уставним начелима који су овде дати само *exampli gratiae*, неопходно је стално радити на реализацији нормираних обавеза од значаја за заштиту животне средине. У групу тих тзв. секторских закона издвајамо још и Закон о стратешкој процени утицаја на животну средину, Закон о процени утицаја на животну средину и Закон о интегрисаном спречавању и контроли загађивања животне средине. Према Јолцићу, укупан број прописа везаних за еколошко право у Србији већи је од 60 у овом тренутку. Доношењем Закона о заштити животне средине 2004. године (са изменама из 2009) започето је са стварањем потпуних правила која се односе на животну средину, како би се обезбедило суштаствено право човека на живот и развој у здравој животној средини. Систем заштите животне средине, како он извире из Устава, а разрађено у овом Закону, чине мере, услови и инструменти за: одрживо управљање, очување природне равнотеже, целовитости, разноврсности и квалитета природних вредности и услова за опстанак свих бића; спречавање, контролу, смањивање и обнову свих загађених облика животне средине. Одрживо управљање природним вредностима и заштита животне средине остварују се у складу са Законом о заштити животне средине и другим, посебним законом. Субјекти права имају дужност да чувају и унапређују животну средину. Развијеност домаћег законодавства и компатибилност са међународним актима и комунитарним прописима у Европској унији у области животне средине је заиста на добром степену. Ово важи како за уставне одредбе, тако и за важеће законске прописе, превентивне и репресивне. Без обзира на недостатак потпуне подзаконске регулативе, правосуђе и извршна власт имају одговорност да се започне са применом, али и са указивањем шта је то што еколошке прописе чини у овом тренутку добрим, или мањкавим. Но одговорност има и јавност у Републици Србији, са припадајућим правима у стварима које се односе на животну средину.

Легислатива у области животне средине од посебног је значаја у нашој земљи, као кандидату за чланство у Европској унији (ЕУ). Споразумом о стабилизацији и придруживању сарадња у области животне средине предвиђена је као један од стубова сарадње. Под област животне средине у ЕУ се још убрајају и енергетика и нуклеарна безбедност. Поред усклађивања прописа, у области енергетике се од Србије очекује и укључивање у енергетско тржиште ЕУ, промоција штедње енергије, обновљивих извора енергије и утицаја развоја и потрошње енергије на животну средину. У области нуклеарне безбедности сарадња је акцентована на заштиту од јонизујућег зрачења, нуклеарну сигурност и надзор над нуклеарним материјалом и јачање тела која врше надзор над тим.

III) ЕКОЛОШКО ПРАВО КАО ЉУДСКО ПРАВО

Са аспекта права човека односно заштите људских права поједини аутори право на здраву животну средину (еколошко право) третирају као људско право. Еколошко право улази у категорију тзв. *треће генерације људских права*, после грађанских и политичких, као прве генерације и економских, социјалних и културних права, као друге генерације људских права. Академик Слободан Перовић еколошко право означава као право на слободу, и то *егзистенцијалну слободу*, заједно са правом на живот, здравље, слободу кретања и безбедност. Техничко-технолошке револуције савремене цивилизације представљају перманентну опасност, као литиспендирајућа катастрофа, која прети већ самим својим постојањем, на пример атомских и других енергија које нису увек употребљиве у складу са природним правом на живот и начелима хуманости. Зато еколошко право и захтева самосталну правну заштиту. Животну средину не чине само шуме и цвеће, ни угрожене ендемичне врсте. *Ekos* подразумева пре свега људе, који су његов неодвојиви део. Да би заштита животне средине била ефикаснија у односу на садашњи тренутак, неопходно је да схватимо да је на нама самима одговорност да сачувамо свет у којем постојимо. А да се слобода не може сачувати без сопственог ангажовања, јер у највећем људи сами уништавају део себе и – животну средину.

Строго формално, тешко је пронаћи одговарајуће упориште у документима међународног права који децидно говоре о праву на здраву животну средину као о универзалном људском праву. Ради се пре о посредним закључцима, а само међународно право често је у погледу ове групе људских права пуно противречности. Није спорно да индустријске револуције не утичу само на еколошка загађења, већ доносе и одређени

прогрес у животу људи. Оваква колизија је наравно могућа и у праву, без обзира на кршење дела хетерогеног права на слободу човека, јер да није тако, питање је како би се нпр. надокнадио мањак енергије да су након несрећа у Украјини или Бугарској престале са радом све нуклеарне електране. Без те енергије било би угрожено неко друго право човека – на рад, грејање, светлост и слично. Велика загађења као оно у Јапану могу бити резултат и природних разарања и катаклизми, али и дејстава цунамија на нуклеарну електрану у Фукушими. То још није довело до њиховог затварања по свету. Као што ни последице Хирошиме и Нагасакија нису зауставиле ратове, али ни даља проучавања ових облика енергије. У данашњем тренутку јасно је да потпуно здрава животна средина представља више изузетак него правило, али то не значи да државе, међународне и комунитарне организације, физичка и правна лица немају обавезу – дужност очувања животне средине и равнотеже између умности и антиумности кроз развој и коришћење технологија које су еколошки најприхватљивије, а које најмање загађују животну средину. Активности међународне заједнице и Европске уније су управо усмерене на осигуравање услова да се животна средина очува. У првом реду то се чини кроз концепт *одрживог развоја*, који се заснива на развоју чистих технологија којима би се загађење животне средине свело на нужну доњу границу, а уз стварање услова да се постојећа загађења смањују. Комисија Уједињених нација за животну средину и развој одређује одрживи развој према Л. Кремеру (*L. Krämer*) као *развој који се одвија тако да задовољење садашњих потреба не угрози могућност будућих генерација да остваре своје потребе*. Тешко је доћи до овог циља, а без успостављања опште економске равнотеже, јер неразвијеним земљама, којима се импутира еколошко загађење, не може се оспорити право на индустријски прогрес, као ни оним државама које су то право започеле раније да користе. Иако је у Европској Унији (ЕУ) концепт одрживог развоја правно наглашен од Споразума из Амстердама (1997), преко Мастрихта до Лисабона, у односу на пружање правне (судске) заштите ово људско право није добило пуно право грађанства. Наиме, Протоколом уз Лисабонски уговор Република Пољска и Уједињено Краљевство изразили су резерве према Четвртом наслову Повеље ЕУ о основним правима, тако да се свим генерацијама људских права обезбеђује максимално она заштита која им припада по националним, али не и наднационалним законодавствима. Но то не значи да би требало застати са стварањем правила о овом неспорном људском праву, звали га еколошко, право на здраву животну средину или право на одрживи развој. Оно је део стварно међународног или транснационалног

или наднационалног јавног поретка (према томе и комунитарног и националног јавног поретка) и као такво заслужује пуно поштовање и омогућавање људима да га штите као егзистенцијално право, као *conditio sine qua non* постојања човека. Не постоје посебни извори права који се аутономно и независно од других извора баве заштитом еколошког права као људског права, па се због њихове разуђености користимо одредбом члана 38. став 2. Статута Међународног суда, која уопште говори о изворима међународног јавног права. Према Статуту, то су: међународно обичајно право (правила), општа правна начела (призната од стране цивилизованих народа), ставови јудикатуре и доктрине међународног јавног права, као и међународни, билатерални и мултилатерални уговори. На основу ових извора државе се позивају на одговорност за еколошку штету, ако би повредиле своје обавезе, како према животној средини других држава, тако и због непоштовања својих међународних обавеза услед којих долази до глобалног загађивања животне средине (Кјото споразум). Недостајући део је у овој регулативи ефикасан механизам за одговорност интернационалних компанија за еколошке штете које производе на планетарном нивоу. У оквиру својих националних права субјекти права сносе одговорност на основу одредби унутрашњег и међународног права. Та одговорност почива на узвику у помоћ који метафорички прави дрво које се суши, али проблем настаје ако тај узвик нема ко да чује, или стабло можда не прави никакав звук!

IV) ПРАВО НА ИНФОРМИСАНОСТ О СТАЊУ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Људско право на здраву животну средину подразумева да свако има право да живи у средини која одговара његовом здрављу и благостању, као и обавезу да сви појединачно и у заједници са другима штите и побољшавају животну средину, за добробит садашњих и будућих генерација. Основ за ово право налази се и у Конвенцији о доступности информација, учешћу јавности у одлучивању и приступу правосуђу у стварима животне средине (Архуска конвенција). Конвенција је закључена у оквиру Економске комисије ОУН за Европу 25. јуна 1998. године, на IV министарској конференцији Животна средина за Европу, а ступила је на снагу 30. октобра 2001. године. Заснива се на два паралелна правца. Први, процес изградње међународних правних норми у области животне средине који су транснационалног односно стварно међународног значаја за све државе и територије света и, као други, процес обликовања регионалних

активности и правила. Архуска конвенција представља *Magna carta libertatem* за права свих људи да живе у животној средини која одговара њиховом хуманом постојању, стављајући тако право на здраву животну средину у корпус основних права човека.

Државе уговорнице су Конвенцијом сагласно прихватиле да ће свака страна гарантовати право на:

- доступност информација о стању животне средине обезбеђено од стране јавне власти на релевантно тражење;
- учешће јавности у доношењу одлука од значаја за животну средину; и
- заштиту пред органима управе и приступ правосуђу у стварима животне средине, уз промоцију образовања у области животне средине и подизање свести јавности, да би се осигурала заштита овог права.

Потпунија примена конвенције остварује се преко Кијевског протокола о регистру испуштања и преноса загађујућих супстанци.

Право на доступност информација о животној средини према члану 4. Архуске конвенције обавезује органе јавне управе да на захтев тражиоца достави информације и копије тражених докумената у року од месец дана након подношења захтева, уз набрајање случајева када такав захтев може бити одбијен. Право грађана да учествују у доношењу одлука о животној средини подразумева обавештавање јавности, путем јавних саопштења или појединачним информацијама о активностима и одлучивању органа јавне власти по одређеним мерама и вођењу политике везано за животну средину. Органи који врше јавна овлашћења дужни су да по потреби организују и јавне расправе о правилима и одлукама из њихове надлежности, а везано за заштиту животне средине. Право на приступ правосуђу Архуском конвенцијом гарантовано је за случај ако је дошло до повреде наведених права јавности и грађана. Приступ правосуђу подразумева не само управноправну, већ и кривичноправну и грађанскоправну заштиту. Имплементација одредби Архуске конвенције у правни систем Републике Србије (2009. године) видљива је кроз многе прописе, од члана 74. Устава, Закона о слободном приступу информацијама од јавног значаја, па до одредби Кривичног законика (КЗ). Јер, у члану 268. КЗ – Повреда права на информисање о стању животне средине, предвиђено је кривично дело чији извршилац може бити службено и/или одговорно лице, које располаже релевантним подацима о стању животне средине, а истовремено ускрати то право или пак даје неистините податке о стању животне средине и појавама које су неопходне за процену опасности за животну средину и предузимању мера заштите

животне средине и здравља људи. Право на информисаност може се ограничити само изузетно, због формалних недостатака захтева и због службене тајне, ако би информације о животној средини биле такве природе да би негативно утицале на одбрану земље, безбедност, међународне односе, рад правосудних органа и слично. У остваривању права на информисаност о стању животне средине посебно место у обавештавању јавности очекујемо да припадне инсајдерима, тзв. узбуњивачима (не потказивачима!), људима који треба да и у овој области указују на неправилности у раду јавних служби везано за животну средину. Како би узбуњивачи могли да упозоравају јавност потребно је да им се обезбеди стварна, а не само декларативна заштита која им се гарантује позитивним правним прописима. Закон о слободном приступу информацијама од јавног значаја тек је део система еколошког права, јер све обавезе из Архуске конвенције још нису покривене.

V) КРИВИЧНОПРАВНА ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Заштита животне средине путем кривичног права у последњих неколико деценија довела је до стварања еколошких деликата и посебног дела материјалног (еколошког) кривичног права у националном и међународном кривичном праву. То је довело чак и до посебног означавања, као еколошко кривично право или *Umweltstrafrecht* у немачком или *Environmental Criminal Law* у енглеском праву. Но национални правни системи реално још немају одговарајућу казнену политику у овој области. Да ли је проблем у запрећеним казнама, онима који спроводе закон или код оних који иначе морају да га поштују више је ствар реторике. Јер, чињеница је да је у овом тренутку у Републици Србији још увек статистички занемарљив број пријава и поступака против физичких и правних лица због извршења кривичних дела против животне средине из Главе 24 КЗ, у односу на остала кривична дела. Но, то не значи да се не воде поступци због других кажњивих радњи, који имају дотицај управо са овим делима. Резултати би требало да долазе са јачањем еколошке свести у оквиру надлежних државних органа и њиховом међусобном сарадњом. Но, у том контексту очекује се и сарадња на регионалном и међународном нивоу. Развијене земље показују тежњу да заиста успоставе одговарајући ниво заштите животне средине, који би омогућио и генерацијама које долазе да могу да опстану у овим или сличним условима. Та тенденција има и своје међународноправно утемељење, кроз извештаје Комисије УН

за превенцију криминалитета и кривично правосуђе, јер се заштити животне средине даје приоритет какав има и супротстављање организованом криминалу на наднационалном нивоу (активности UNEP). И на нивоу Европске уније уочљиви су резултати у сарадњи у заштити животне средине, засновани на многим документима, као што је Стокхолмска декларација, што доводи и до заштите кроз кривично право. Основа којом се обезбеђује целокупна кривичноправна заштита животне средине у ЕУ јесу Директива о заштити животне средине путем кривичног права (Директива) и Конвенција СЕ о заштити животне средине путем кривичног права (Конвенција). Оба документа као циљ имају заштиту земљишта, воде, ваздуха, биљног и животињског света са анпасовањем (и хармонизацијом) националних законодавстава са њима у овој проблематици, иако између ових аката постоје и одређене разлике. Директивом се прописују кривична дела, а Конвенцијом су обухваћени и прекршаји и заштита природе у управном поступку. Недостатак Конвенције је што не постоји свесни нехат као облик виности, сем ако државе уговорнице то посебно не предвиде у свом законодавству. Међутим, не улазећи на овом месту у комплетну анализу ова два документа, јасно је да су они по својој природи међусобно допуњујући, независно од тога што код Конвенције постоји читав низ могућности које дозвољавају давања резерви. То се посебно односи на решења која предвиђају одузимање предмета, имовинске користи или имовине која одговара прибављеној имовинској користи у вези са кривичним делима из ове области (чл. 2. и 3. Конвенције). Слично је и са екстратериторијалном надлежношћу. У праву Србије ово је решено кроз опште институте кривичног материјалног права, иако специфичност еколошких кривичних дела можда захтева посебну регулативу или бар прецизирања у односу на општи део КЗ. Без обзира на изнете разлике, Директивом и Конвенцијом гарантује се одређени ниво заштите животне средине у Европи, са неизговореним али јасним позивом свим земљама да им приступе. У области животне средине посебну улогу имају и активности Европског суда правде и Општег суда. Европски суд правде је кроз своје пресуде покушао да објасни и прецизира основна начела на којима се заснива комунитарно право са својим понекад и каучук нормама које се тичу политике заштите животне средине. Општи суд поступа по захтевима физичких и правних лица, и у области конкуренције. Својим одлукама оба суда играју важну улогу и у раду националног правосуђа у области заштите животне средине. Питање које ипак остаје отворено је, колики је ефекат у стварности њихових одлука у заштити животне средине. Уколико се

анализирају одредбе главе 24. КЗ и општег дела КЗ са поменутим актима ЕУ, уочава се врло сличан систем казнених одредби, који обухвата не само кривична дела, већ и привредне преступе и прекршаје, што одговара заштити предвиђеној комунитарним правом. Заштита животне средине и интеграција Србије у ЕУ подразумева постављање високих стандарда у овој области, али и пуну имплементацију пред правосуђем. Разноврстан каталог казнених мера за повреде бланкетних одредби о животној средини у Републици Србији подразумева да се ово људско право мора ефикасно и ефективно заштитити. Тек независно и самостално правосуђе биће у стању да одговори на овакав изазов.

VI) ЗАКЉУЧАК

Уставна решења у Србији у вези са заштитом животне средине, са низом закона усвојених у области животне средине и казнене одговорности, показују висок степен усклађености са комунитарним и међународним правом. Суочавање са озбиљним загађењима животне средине подразумева и одговарајућу реакцију правосудних органа. Законодавац је за такве активности до сада направио добру основу, усклађујући националне прописе са комунитарним правом, почевши од права на информисаност о животној средини, па до стварања одговарајућег каталога казнених мера за повреду законских норми, уз проширивање надлежности прекршајних судова и привреднопреступне одговорности. Казне које правосуђе изриче морају бити делотворне, пропорционалне и одвраћајуће, како би се постигли прави ефекти санкционисања, а у складу са интенцијом решења установљених комунитарним и националним правом. На овај начин гарантује се одговарајућа заштита животне средине и људског здравља, без обзира на недостатак постојања свих неопходних подзаконских аката. Заштита *екоса* подразумева дакле не само превентивно, већ и репресивно деловање, при чему је важно благовремено информисање грађана, како би се кроз свеобухватне активности, уважавајући потребе развоја, дошло до омогућавања услова за опстанак људске врсте на земљи, актуелизујући тако речи академика Пантића у стварности.

VII) ИЗВОРИ

1. *Convention on Acces to Information, Public Participation in Decision – Making and Access to Justice in Environmental Matters,* Aarhus, 25 June 1998.
2. Етински, Родољуб, *Међународно јавно право,* Службени гласник, Београд, 2010.
3. *European Convention on the Protection of the Environmental through Criminal Law*, Strasbourg, 4 November 1998, ETS No 172.
4. Јолџић, Владан, *Држава и њени органи од заначаја за заштиту животне средине, политичко правни приступ,* Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, 2010.
5. Krämer, L., *Environmental Law*, 4th Ed., Sweet and Maxwell, London, 2000.
6. *Међународно право и животна средина*, публикација OESC и UTS, Београд, 2011.
7. Пантић, К. Никола, *Записи из геолошке историје,* Београд, 2001.
8. Павловић, Зоран, Бјелајац, Жељко, Спалевић, Жаклина, "Energy security as a basis for affirmation of environmental policy of the European Union", *The Review of International Affairs,* Belgrade, Vol. LXII, No.1144, Oct.–Dec. 2011.
9. Перовић, Слободан, „Слобода и природно право", *Правни живот*, број 1–2, Београд, 2008.
10. Шкулић, Милан, et. al., *Приручник за заштиту животне средине*, Београд, 2011, UTS.
11. Тодић, Драгољуб, *Водич кроз ЕУ полтику – животна средина,* Европски покрет Србије, Београд, 2010.

ENVIRONMENTAL LAW, INTERNATIONAL LEGISLATIVE AND THE ROLE OF JUDICIARY

ABSTRACT

In the last decades, Environmental Law as a separate branch has experienced the development that follows the significance of environmental protection. It is about a human right, with appropriate protection, on national, communitarian and international level. Legal regulation implies a high level of compliance and a special role of juridical system, with both preventive and repressive function. Environmental Criminal law is being formed with specific forms of responsibilities in criminal procedures. Ratio legis legal protection of environment is a part of certain fulfillments of international obligations of our state. Citizens have the right to be informed about all that, with an option to influence environment themselves, report violation of some right if there is any and to access judiciary, if those rights are violated.

Key words: Environment, Environmental Criminal Law, right to be informed, compliance of protection.